

Тернопільська обласна рада
Управління освіти і науки Тернопільської облдержадміністрації
Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія
ім. Тараса Шевченка

Кафедра теорії і методики дошкільної та початкової освіти

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ *до проведення пропедевтичної практики*

рівень вищої освіти – *перший (бакалаврський)*
галузь знань – *01 Освіта*
спеціальність – *012 Дошкільна освіта*
освітньо-професійна програма – *Дошкільна освіта*

Кременець – 2019

Приймас Н.В., Бешок Т.В., Легін В. Б. Пропедевтична практика:
[методичні рекомендації для студентів спеціальності 013 Початкова освіта] /
Н. В. Приймає, Т.В.Бешок, В.Б.Легін – Кременець, 2019. – 22 с.

Розробники: Приймає Н.В., кандидат педагогічних наук, доцент
Бешок Т.В., кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри теорії і методики дошкільної та початкової освіти
Легін В.Б., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії і
методики дошкільної та початкової освіти

Методичні рекомендації до пропедевтичної практики затверджені на
засіданні кафедри теорії і методики дошкільної та початкової освіти

Протокол № 1 від «30» серпня 2019 року

Зав. кафедри Т. С. Фасолько

ВСТУП

У системі професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів важлива роль належить практиці. Програма пропедевтичної практики зі спеціальності «Початкова освіта» включає всі вимоги та завдання щодо організації проведення та звітності з практики.

Пропедевтична практика проводиться згідно з вимогами навчального плану, і її тривалість регламентується часом, визначеним в графі навчального плану. Педагогічна практика проводиться в базових школах м. Кеменець. Вона є органічною складовою освітнього процесу закладу вищої освіти, забезпечуючи поєднання теоретичної підготовки студентів з педагогічних дисциплін з їх практичною діяльністю в школі. Пропедевтична практика відіграє системоутворюючу роль серед усіх форм навчальної діяльності студента у ЗВО, дозволяє засвоїти, проявити та перевірити одержані теоретичні знання, забезпечує безперервність і послідовність формування вмінь і навичок, професійне становлення майбутнього педагога.

Мета пропедевтичної практики полягає в ознайомленні студентів спеціальності 013 Початкова освіта з особливостями роботи закладів загальної середньої освіти, забезпеченні практичного пізнання студентами закономірностей практичної діяльності педагога та оволодінні способами її організації; розвитку вмінь виконувати конкретні навчально-виховні завдання згідно з умовами педагогічного процесу; розвитку внутрішньої установки на педагогічну професію (розвитку педагогічної позиції).

Завдання пропедевтичної практики наступні:

- ознайомитися з освітнім процесом початкової школи;
- поглибити і закріпити теоретичні знання з дисциплін професійної підготовки;
- здійснювати спостереження за педагогічним процесом;
- розвивати уміння аналізу уроків, навчальних занять, виховних заходів;
- розвивати стійкий інтерес до професії вчителя, потреби в педагогічній самоосвіті;
- формувати професійно-значущі якості особистості вчителя початкової школи;
- сприяти виробленню оптимістичної професійної позиції та прагненню до професійного самовдосконалення й розвитку професійної компетентності.

Під час проходження пропедевтичної практики здобувачі вищої освіти набувають важливих фахових компетентностей, формуються результати навчання.

Практика проводиться під час вивчення основних дисциплін психолого-педагогічного циклу в рамках навчального процесу у звільнений від аудиторних занять час. База проведення практики вибирається ЗВО. Практика починається з настановної конференції і розподілу студентів по

базах, де вони виконують завдання і ведуть звітну документацію. Груповим керівником призначається викладач кафедри, який:

- проводить настановчу конференцію;
- контролює виконання здобувачами вищої освіти правила внутрішнього трудового розпорядку на місці проходження практики, організовує облік відвідування бази практики здобувачами вищої освіти;
- допомагає здобувачам вищої освіти скласти індивідуальний план роботи на весь період практики (навчальна діяльність, виховна робота та ін.);
- консулює з теми науково-дослідної роботи;
- у перший день практики разом з адміністрацією від бази практики закріплює здобувачів вищої освіти за місцем проходження практики;
- контролює ведення практикантами документації, затверджує індивідуальний план роботи;
- надає практикантам консультації щодо виконання програми практики;
- надає методичну допомогу в оформленні документації, у виконанні навчально-дослідної роботи;
- перевіряє й аналізує документацію, подану здобувачем вищої освіти після закінчення практики;

Завершується практика звітною конференцією, де здобувачі освіти представляють і обговорюють результати своєї роботи, захищають складені самозвіти, здають звітну документацію. Для здобувачів освіти є обов'язковими відвідини установи, до якої вони прикріплені для проходження практики. Не допускається заміна часу учбової практики іншими видами робіт (не пов'язаними з цілями і завданнями практики). Крім того, визначений необхідний перелік завдань, обов'язкових для отримання заліку, який відображений в розділі звітної документації.

ПРАВА Й ОБВ'ЯЗКИ СТУДЕНТІВ ПРАКТИКАНТІВ

Під час пропедевтичної практики студенти зобов'язані:

- виконувати правила внутрішнього розпорядку освітнього закладу, розпорядження адміністрації школи, керівників практик, стежити за дотриманням правил техніки безпеки і охорони праці, бути прикладом ввічливості, організованості, працелюбства.
- до початку практики одержати від керівника практикою інформацію щодо порядку оформлення необхідних документів;
- виконувати всі види робіт, які передбачені програмою педагогічної практики, добросовісно готуватись до проведення дорученої навчально-виховної роботи з дітьми;
- проводити свою діяльність згідно внутрішнього розпорядку, виконувати розпорядження адміністрації школи, вчителів і керівників практики;
- приходити до школи не пізніше як за 15 хвилин до початку початкових занять або позакласних заходів;

- бути присутніми на пропедевтичній практиці згідно з розкладом, приймати участь в аналізі уроків, вести щоденник практики за встановленою формою;

- протягом п'яти днів після закінчення практики завершити підготовку усіх методичних матеріалів;

- у разі невиконання вимог і обов'язків студент може бути усунене ний від проходження практики або його робота може визнатися незадовільною. У такому разі за ухвалою вченої ради факультету або деканату може бути повторно призначення проходження практики без відриву від навчальних занять.

Студент-практикант має право на:

- вносити пропозиції щодо удосконалення навчального процесу, організації практики. Брати участь у конференціях та нарадах;

- одержувати консультації вчителя та методиста з усіх питань проведення пропедевтичної практики;

- користуватися бібліотекою школи, навчальними кабінетами, навчальними посібниками.

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА КЕРІВНИЦТВО ПРАКТИКОЮ

Педагогічна пропедевтична практика поєднується із вивченням дисциплін психолого-педагогічного циклу. До змісту даного виду практики входять:

- аналіз діяльності вчителя-класовода;
- опитування дітей з метою вивчення уподобань, уявлень, читацьких інтересів тощо;

- організація перерв із застосуванням різноманітних ігор;

- проведення етичної (естетичної, пізнавальної) бесіди.

Оцінка її ефективності:

- написання спостережень відвіданих уроків та заходів;

- підбір у педагогічній періодиці статей з досвіду роботи навчальних закладів різних типів та їх аналіз;

- опис і аналіз педагогічної ситуації, яка запам'яталась під час проходження практики;

- підбір матеріалу для виховного заходу на одну із запропонованих тем;

- оформлення звіту проходження практики.

У період пропедевтичної практики, студент організовує свою роботу так:

- відвідує заклад загальної середньої освіти щотижня, в день передбачений графіком практики, виконує всі види робіт, передбачені практикою;

- має індивідуальний план роботи, відповідно до програми пропедевтичної практики;

- веде щоденник педагогічних спостережень, де фіксує результати спостереження уроків, виховних заходів і аналізується виконана робота;

– виконує розпорядження адміністрації закладу освіти та керівника практики.

ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

Перед початком пропедевтичної практики проводиться настановча конференція, на якій студенти знайомляться із змістом, завданням, організацією практики, з інструктивною та звітною документацією, із своїми обов'язками, а також з вимогами оформлення результатів практики; одержують інформацію з питань специфіки навчальної, позакласної роботи в різних класах. Студенти отримують завдання, вирішують деякі організаційні питання, консультуються з керівником практики.

У перший день практики здобувачів вищої освіти до закладу загальної середньої освіти веде керівник практики, який розподіляє їх за класами. Далі відбувається ознайомлення із завданнями і основними напрямками роботи на сучасному етапі, бесіда з директором школи, завучем щодо структури управління школою, системи освітньої роботи, режиму роботи, проблем, над якими працює школа.

Пізніше студенти здійснюють огляд: навчальних приміщень початкової школи, спортивного залу, їдальні; знайомство з учителями, учнівським колективом.

Далі відбувається відвідання уроків (спостереження та аналіз уроків проведених учителем-класоводом), спостереження за організацією діяльності групи продовженого дня.

Студенти-практиканти знайомляться з наступними видами діяльності:

- порядок та методика комплектування перших класів;
- режимом навчально-виховного процесу класів;
- ознайомлення зі змістом, організацією та особливостями проведення уроків;
- ознайомлення з методами визначення рівня підготовленості дитини до школи (усне мовлення, читання, письмо, рахування); їх уявлень про явища природи та суспільне життя;
- ознайомлення з особливостями організації уроків (розміщення дітей за партами в залежності від їх зросту, особливостей зору, слуху; прищеплення санітарно-гігієнічних навичок під час читання, письма; знайомство дітей із правилами поведінки в навчальному закладі та ін.);
- участь в проведенні перших батьківських зборів;
- ознайомлення з організацією роботи групи продовженого дня дітей;
- ознайомлення з методикою проведення психологічних досліджень (зустріч з психологом);
- ознайомлення із своєрідністю роботи з батьками першокласників. Під час практики студенти виступають у ролі спостерігачів та помічників учителя першого класу.

Наступний етап роботи полягає у відвідуванні виховного заходу (спостереження й аналіз виховних заходів проведених учителем-класоводом).

На завершальному етапі практики відбувається підбір матеріалу для проведення виховного заходу (тема – за вибором студента):

– підготувати (письмовий) виступ перед батьками класу на одну із тем «Моя дитина успішна», «Як виховати дитину з почуттям честі», «Проблеми спілкування батьків і дітей. Педагогічний такт», «Формуємо позитивну мотивацію до навчання», «Булінг у школі: чому діти цькують дітей і що з цим робити», «Формуємо позитивну мотивацію до навчання», «Значення гри у житті учня. Які ігри люблять грати діти», «Мудрість батьківської любові» тощо. (за вибором);

– описати і проаналізувати педагогічну ситуацію, яка найбільше запам'яталася під час проходження практики.

Підготовка творчого індивідуального завдання:

1. Підібрати матеріали для проведення виховної діяльності.
2. Скласти психолого-педагогічну характеристику одного учня
3. Виготовляти дидактичний матеріал, наочність

Після закінчення пропедевтичної практики проводиться підсумкова конференція, у ході якої розглядаються результати, творчі звіти студентів, які містять завдання на розвиток рефлексії. Підсумкову конференцію можна провести у вигляді міні-спектаклю, байки, твору-мініатюри тощо.

Також можна провести конференцію-диспут, яка б передбачала розкриття таких запитань:

- роль і місце вчителя у сучасному суспільстві;
- розуміння необхідності постійної роботи над собою;
- бачення себе у ролі вчителя;
- як рідні і навколишні сприймають особу, як майбутнього вчителя;
- уявлення взаємин учнів із батьками.

Відповідальність за організацію практики та контроль за її виконанням покладається на методиста, призначеного з поміж викладачів кафедри теорії і методики дошкільної та початкової освіти.

ЗВІТНА ДОКУМЕНТАЦІЯ СТУДЕНТА-ПРАКТИКАНТА

Після завершення практики, практикант керівнику практики зобов'язаний здати такі документи:

- звіт про проходження пропедевтичної практики;
- щоденник пропедевтичної практики в якому відображено:
  - детальний опис кожного дня практики;
  - спостереження й аналіз уроків проведених вчителем-класоводом;
  - спостереження й аналіз виховних заходів проведених вчителем-класоводом;
  - опис й аналіз педагогічної ситуації;
  - план і зміст виступу перед батьками (тема за вибором);
  - інформаційний і дидактичний матеріал до виховного заходу на обрану тему.

ФОРМИ ТА МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Поточний контроль здійснює методист впродовж проходження практики (контроль часу перебування на базі практики, якість ведення поточних записів і складання підсумкового звіту, власне виконання індивідуальних завдань тощо).

Система поточного і підсумкового контролю передбачає їх перевірку режиму роботи студентів у школі, їх дисциплінованість, виконання окремих завдань і всієї програми практики в цілому.

Результатом проходження пропедевтичної практики студентами III курсу першого (бакалаврського) рівня вищої освіти є залік, що виставляється у кінці семестру на підсумковій конференції.

Аналіз результатів практики проводиться за наступними критеріями:

- обсяг виконаної роботи;
- якість аналітичного звіту, висновків і пропозицій;
- виконання роботи у встановлені терміни;
- самостійність, ініціативність, творчий підхід до роботи;
- своєчасність і якість подання звітної документації.

Оцінка результатів практики впливає з особливостей діяльності студентів і виявляє характер їх ставлення до майбутньої професійної діяльності.

Орієнтовна оцінка видів діяльності

<i>№</i>	<i>Види діяльності</i>	<i>Бали</i>
1.	Якість оформлення щоденника педагогічних спостережень	40
2.	Звіт про проходження практики	20
3.	Творче індивідуальне завдання	40
<i>Всього</i>		<i>100</i>

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	Зараховано
82-89	B	дуже добре	
75-81	C	добре	
64-74	D	задовільно	
60-63	E	достатньо	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

«Зараховано» (А 100-90 – відмінно) – ставиться, коли всі завдання практики виконано в повному обсязі, звіт оформлено за всіма вимогами і подано у встановлений термін. Вміння налагоджувати стосунки з учнями та вчителями, продемонстрована активність та ініціативність у процесі проходження практики.

«Зараховано» (В 89-82 – дуже добре) – завдання виконані правильно, але недостатньо повно, звіт оформлено за всіма вимогами й подано у встановлений термін. Виявлено вміння налагоджувати стосунки з учнями та вчителями. Практикант вміє наводити окремі власні приклади на підтвердження певних думок, застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях, не виявляє творчість, частково контролює власні навчальні дії.

«Зараховано» (С 81-75 добре) – завдання практики виконано, але не в повному обсязі, в ході виконання допускалися незначні помилки. Практикант вміє наводити власні окремі приклади на підтвердження власних думок, шаблонно застосовує вивчений матеріал. Звітна документація оформлена згідно з вимогами.

«Зараховано» (D 74-64 - задовільно) – завдання практики виконано в певному обсязі, в ході виконання завдань допускалися помилки. Звітна документація неоформлена або оформлена з помилками. В щоденнику допущені грубі помилки.

«Зараховано» (Е 63-60 достатньо) – завдання виконано з помилками. Усі завдання практики виконувалися, але допущені недоліки. Документація оформлена не повно, з помилками. Щоденник оформлено неналежним чином.

Не зараховано з можливістю повторного складання (FX 59-35) – ставиться якщо завдання практики не виконано або виконано не в повному обсязі. Звітна документація не оформлена або оформлена з помилками. Виявлені проблеми встановлення контакту з педагогічним колективом, учнями, не сформовані вміння проводити відповідні види педагогічної діяльності.

Не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни (F 34-1).

При виставлянні загальної оцінки враховуються:

- уміння аналізувати урок, виховний захід;
- уміння виконувати дослідницькі завдання індивідуального характеру;
- виконання програми практики;
- ініціативність, творча активність, самостійність, дисциплінованість.

Студенти, які не виконали програму практики, отримали негативний відгук про роботу чи незадовільну оцінку при складанні заліку з практики, може бути надана можливість проходження практики повторно, за умов, зазначених закладом вищої освіти. Коли студент повторно отримав негативну оцінку з практики, вирішується питання про його відрахування із закладу вищої освіти.

ДОДАТКИ

Додаток А

Тернопільська обласна рада
Управління освіти і науки Тернопільської облдержадміністрації
Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія
ім. Тараса Шевченка
Факультет соціально-педагогічної освіти та мистецтв
Кафедра теорії і методики дошкільної та початкової освіти

Матеріали
ПРОПЕДЕВТИЧНОЇ ПРАКТИКИ

Місце проходження практики: _____ з
« ____ » _____ по « ____ » _____ року.

Підготував (-ла) студента(-ки) _ курсу _____ групи

_____
(ПІБ)

Керівник практики: _____ (ПІБ)

Кременець – 20_

**Індивідуальний план роботи
(орієнтовна схема)**

<i>Зміст і види роботи</i>	<i>Термін виконання</i>	<i>Примітки</i>
Участь у настановчій конференції з питань організації і проведення практики		
Ознайомлення з діяльністю закладу. Знайомство з керівниками, педагогами. Вивчення документації.		
Навчальна діяльність: <ul style="list-style-type: none"> • вивчення плану роботи закладу; • вивчення плану роботи вчителя; • складання індивідуального плану роботи на весь період практики спільно з вчителем та керівником практики; • спостереження за поведінкою учнів; • вивчення колективу класу 		
Практична діяльність: <ul style="list-style-type: none"> • відвідування занять, заходів, які проводяться закладом; • участь у проведенні занять, заходів; • проведення просвітницько-виховного заходу; • аналіз діяльності вчителя на групі продовженого дня; • складання психолого-педагогічної характеристики учня. 		
Участь у методичній і дослідницькій роботі: методичних нарадах		

Оформлення титульної сторінки щоденника

Щоденник пропедевтичної практики
студента-практиканта

(прізвище, ім'я, по-батькові)
___ курсу ___ групи
факультету _____
Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії
ім. Тараса Шевченка

Місце проходження практики:

Термін проходження практики:

Керівник практики:

**Схема психолого-педагогічної характеристики
соціально-занедбаного учня**

Характеристика соціально-занедбаного учня _____ класу
_____ школи міста (села) _____ " _____ за
_____ н.р.

I. Загальні відомості про учня: вік, стан здоров'я

1. Умови сімейного виховання: склад сім'ї, культурно-побутові умови в сім'ї. Хто з-членів-сім'ї має найбільший вплив (позитивний чи негативний) на дитину? Особливості стосунків у сім'ї. Турбота сім'ї про виховання, навчання, здоров'я учня. Де виховувався до школи? Основний зміст і форми сімейного дозвілля.

2. Характеристика особистісних стосунків учня у класу. Потреба бути членом колективу. Ставлення до громадських доручень. Як він їх виконував і виконує на даний час? Авторитет учня в класі. Активний він чи пасивний? Чи бере участь у справах класу? Чи має він у класі друзів? Розуміє інших чи конфліктний? Ставлення до негативних соціально-психологічних проявів у класі (списування, підказки; кругова порука, заздрість)

3. Загальна структура спрямованості особистості: егоїстична, громадська або ділова спрямованість учня. Характеристика мотивів: їх структура (ширина, глибина, стійкість, дійовість). Які пізнавальні інтереси виражені найяскравіше інтерес до - мистецтва, спорту тощо? Читацькі інтереси. Відхилення у поведінці. Наявність шкідливих звичок.

4. Ставлення до різних видів діяльності (навчання, праця, громадська робота). Як і з ким проводить дозвілля?

5. Характеристика пізнавальної діяльності: розвиток сприймання, пам'яті, мислення, уяви. Ступінь розвитку мовлення: словник учня, уміння висловлювати свої думки усно і письмово.

6. Особливості емоційно-вольової сфери. Характер емоційної реакції на виховні впливи. Розвиток вищих почуттів: духовних, моральних, інтелектуальних, естетичних, праксичних. Глибина і стійкість почуттів, який настрій переважає? Швидкість реакцій і зміни емоцій. Уміння (невміння) себе стримувати. Вольові особливості: цілеспрямованість, самостійність, наполегливість, рішучість, ініціативність самовладання, дисциплінованість.

7. Здібності. Загальні і спеціальні. Найяскравіше виражені здібності учня: музичні - математичні, літературні, технічні, організаторські та ін.

8. Який темперамент переважає - холеричний, флегматичний, сангвінічний чи меланхолічний? Прояв деяких особливостей типу ВНД: емоційна збудливість, врівноваженість, рухливість. Прояв деяких властивостей темпераменту: сенситивності, екстравертованості, інтровертованості, імпульсивності, ригідності тощо.

9. Який темперамент переважає - холеричний, флегматичний, сангвінічний чи меланхолічний? Прояв деяких особливостей типу ВНД: емоційна збудливість, врівноваженість, рухливість. Прояв деяких

властивостей темпераменту: сенситивності, екстравертованості, інтровертованості, імпульсивності, ригідності тощо.

10. Характер. Риси характеру, що проявляються у ставленні до навчання: активність (пасивність), домагання, дисциплінованість тощо; до класу: переживання успіхів і невдач товаришів, боротьба за честь класу, ставлення до заходів, що проводилися в класі, до праці працелюбність, охайність, економність і бережливість, звичка доводити почату справу до кінця, до товаришів і дорослих доброзичливість, чуйність (грубість), товариськість, конформізм тощо, до речей (шкільного майна) охайність (неохайність), бережне чи недбале ставлення тощо, до самого себе самолюбство, шанобливість, скромність, гордість, сором'язливість. Причини того чи Іншого ставлення

11. Психолого-педагогічні висновки. Вказати необхідні заходи, напрями роботи з метою подолання соціальної занедбаності і формування позитивних якостей в учня.

Додаток Д

Обов'язки адміністрації школи

Директор школи (його заступник):

1. Забезпечує відповідні умови для проходження студентом педагогічної практики.

2. Знайомить студента зі школою, завданнями навчально-виховної роботи, складом учителів, із документацією школи, її навчально-матеріальною базою, з роботою педагогічної ради, методичних об'єднань, батьківського комітету.

3. Відвідує (вибірково) уроки та позакласні заходи, які проводить студент-практикант і бере участь у їх обговоренні.

4. Проводить нараду на початку та в кінці педагогічної практики.

Обов'язки вчителя початкових класів

1. Знайомить студента зі складом класу, його активом, завданнями, планом навчально-виховної роботи.

2. Допомагає студенту-практиканту скласти індивідуальний план навчально-виховної роботи.

3. Створює студенту умови для вивчення документації школи, класу (планування, обмін, звітність).

4. Знайомити студента з досвідом проведення уроків та позакласних виховних заходів, форм роботи з батьками.

5. Консультує студента щодо написання робочого плану, конспектів виховних заходів.

6. Дає аналіз і оцінює якість проведення уроків і позакласних заходів.

7. Несе відповідальність за техніку безпеки при проведенні усіх форм навчально-виховної роботи.

8. Бере участь у засіданні педради школи, дає відгук і оцінку про роботу студента-практиканта

Схема психолого-педагогічної характеристики класного колективу

1. Склад класу за віком, національністю і статтю.
2. Актив класу. Наявність у нього авторитету серед учнів. Характеристика активістів.
3. Стан згуртованості та організованості класу. Вміння розподіляти між собою роботу та обов'язки. Вміння підкорятися розпорядженням уповноважених осіб. Критика та самокритика в колективі. Стан дисципліни в класі. Випадки порушення дисципліни та їх характерні причини. Взаємостосунки між учнями класу. Наявність малих груп, основа їх виникнення та ступінь зацікавленості справами колективу. Характер і спрямованість товаришування і дружби.
4. Моральні переконання та ідеали учнів. Інтерес до суспільно-політичних подій і соціальних проблем в нашій країні та за кордоном. Почуття національної гідності.
5. Успішність класу. Загальний показник успішності класу з навчальних предметів. Ставлення до окремих навчальних предметів і вчителів. Взаємодопомога в навчанні. Дисципліна на уроках. Негативні моменти в навчальній діяльності (списування, шпаргалки, підказування). Невстигаючі учні, причини їх неуспішності.
6. Громадська робота класу. Інтерес класу до загальношкільного життя та участь в ньому. Види праці та характер її виконання класом. Громадські обов'язки учнів.
7. Світогляд учнів. Їх загальний розвиток. Інтерес до мистецтва, літератури та спорту. Форми його вияву. Культура мови.
8. Культура поведінки учнів у школі та поза нею. Ставлення до батьків, вчителів і товаришів.
9. Висновки (характеристика рівня розвитку класного колективу; основні недоліки в організації життя колективу та стосунки між його членами, шляхи їх подолання; можливість використання колективу для виховного впливу на окремих учнів; рекомендації для подальшої роботи щодо організації і згуртування класного колективу).

Схема психолого-педагогічної характеристики учня

1. Вік, клас, членство в дитячих організаціях. Склад сім'ї, професія батьків, умови сімейного виховання до теперішнього часу та тепер.
2. Навчальна діяльність. Допитливість і зацікавленість при вивченні предметів.
3. Свідомість і активність в навчальній діяльності (логічність мислення, властивості пам'яті, спостережливність і ін.)
4. Уважність і охайність учня при виконанні різних навчальних справ.
5. Систематичність, сумлінність, охайність виконання домашнього завдання.
6. Вияв ініціативи, самостійності, дисциплінованості, витримки, наполегливості та ін. якостей у навчанні.
7. Працьовитість, сумлінність або ледарство, недбалість у трудовій діяльності.
8. Зацікавленість і захопленість окремими трудовими справами.
9. Свідомість і активність у трудовій діяльності.
10. Вольові якості під час трудової діяльності.
11. Комунікабельність учня.
12. Взаємини з товаришами та старшими людьми : чесність та справедливість, вимогливість та взаємодопомога, самостійність, чутливість, повага, ввічливість, байдужість, незалежність, почуття товариства та дружби, доброта, егоїзм.
13. Почуття обов'язку, відповідальність перед школою.
14. Почуття власної гідності, впевненість у собі, скромність чи навпаки, хвалькуватість, сором'язливість, нерішучість.
15. Самокритичність, вимогливість до себе, образливість, витримка, наполегливість, завзятість або вияв протилежних рис.

Характеристика закінчується висновком про можливі напрямки і засоби подальшого виховання характеру учня та про індивідуальний підхід з розрахунком особливостей його характеру на уроках та позакласних заняттях.

Підпис _____

Характеристика погоджена

Класний керівник класу _____

Представник кафедри психології _____

Бали _____

Характеристика вивчення особистості обдарованого учня студентами-практикантами

Розділ 1. Загальні відомості про учня

1. ПІБ, вік, клас, домашня адреса, навчальна успішність, термін навчання в даній школі; Середній бал академічної успішності в минулому навчальному році і на даний час. Нагороди, відзнаки. В яких конкурсах, змаганнях учень приймав участь. Які результати. Захоплення, хобі. Які гуртки, секції відвідує? Навчальна література чи інші джерела, що використовуєте при підготовці до уроків. Життєве кредо, девіз, улюблений вислів учня.

2. Сімейні умови: склад сім'ї, обов'язки учня у сім'ї, атмосфера у сім'ї для розвитку здібностей та обдарованості, ранній прояв обдарованості (здібностей: математичних, гуманітарних); у якому віці проявилась обдарованість і з якого предмету;

3. Вікові особливості учня (випереджує вік, норма, відстає від вікової норми: у чому це проявляється).

4. Ситуація розвитку у сім'ї: - соціальна: статус батьків, матеріальне становище; наявність чи перебуває хтось із батьків за кордоном; - психологічна: психічне здоров'я батьків; - соціально-психологічна: стосунки у сім'ї, особливості спілкування, місце учня у системі сімейних стосунків; - моральна атмосфера: моральні норми, цінності, ідеали, традиції; яких дотримуються усі члени сім'ї; моральне здоров'я батьків; - духовна атмосфера: реалізація вартостей: віра, надія, любов, вірування; роль батьків у розвитку духовності учня; духовне здоров'я батьків; - педагогічна: особливості сімейного виховання, стилі та технології виховання та їх вплив на розвиток обдарованості.

5. Особливі обставини: стан здоров'я, особливі потреби учня, фізичні та душевні травми у дитинстві (встановити у довірливій співбесіді з класним керівником та учнем). Висновок про оптимальність ситуації розвитку для розвитку обдарованості у сім'ї. У чому є оптимальність, а в чому неоптимальність.

Розділ 2. Особистісна сфера учня

1. Розвиток самосвідомості, зокрема: - Особливості Я: - сила Я, цілісність; - уявлення про себе (Я-ідеальне, Я-реальне, Я-минуле, Я-теперішнє, Я-майбутнє); - сукупність настанов щодо себе; - особливості самооцінки (стійка, завищена, занижена, нестійка). Як оцінює себе (висока, низька)? - рівень домагань (високий, низький, стійкий, нестійкий), сфери домагань, сфери високих домагань і сфери низьких домагань); - соціальні очікування (хто для нього є авторитетом); - впевненість у власних силах, знання власних переваг та їх використання (на основі спостереження та анкети); Висновок про розвиток самосвідомості учнів. Наскільки є здоровим Я? Чи відповідає рівень розвитку самосвідомості віку.

2. Спонукальна сфера учня: 1) Духовні та моральні ідеали, цінності, норми; духовні потреби (вірування, сумління, надії, релігійна віра, любов); 2) Висока мотивація досягнень та головні потреби (усвідомлювані і неусвідомлювані); 3) Психологічні потреби (в безпеці, захисті, у спілкуванні); 4) Соціально-психологічні потреби (потреби в самоствердженні, самореалізації, самовираженні); - конкретні мотиви (інтереси, звички, цілі, наміри, ідеали); - настанови щодо світу, інших людей, самого себе. Висновок про спрямованість спонукальної сфери (егоїстична, гуманістична, просоціальна, групова). Основні інтереси, потреби, цінності, ідеали, конструктивні та деструктивні моменти.

3. Особливості емоційно-вольової сфери учня

1. Особливості вияву емоцій.

2. Форми і зміст переживань, емоцій. Переважаючі емоції. Здатність до регулювання емоцій.

3. Почуття: розвиток окремих видів почуттів.

4. Емоційна спрямованість. Переважаючий настрій. Типові переживання учня та їх причини.

5. Розвиток волі. Охарактеризувати основні вольові якості.

6. Особливості контролю власних дій (на основі спостереження).

Висновок про особливості емоційно-вольової сфери.

Розділ 3. Пізнавальна діяльність учня та процес навчання:

Рівень навчальних досягнень, лінія успішності (причини нерівномірності), системність і міцність знань; Усвідомлення обов'язків школяра, інтерес до навчання (до яких саме предметів). Ставлення до оцінювання своєї навчальної діяльності педагогами; Ступінь сформованості вміння вчитися, планувати свою роботу, контролювати себе. Розвиток інтелекту: - розвиток відчуттів; - сприймання, спостережливості; - розвиток уваги; - розвиток пам'яті (види, властивості); - розвиток мислення (засвоєння дії, види мислення); - розвиток уяви; - індивідуальні особливості розвитку інтелекту; - когнітивні та пізнавальні стилі; - пізнавальні інтереси. Висновок про розвиток інтелектуальної сфери.

Розділ 4. Соціальна сфера учня та його життя.

4.1. Особливості діяльності та поведінки учня: активність, організованість, наполегливість у вирішенні складних завдань (на основі спостереження).

4.2. Спілкування та взаємодія з оточуючими: прагнення спілкування, ініціативність у процесі спілкування; поведінка у конфлікті (на основі спостереження).

4.3. Ставлення учня до оточуючих (ровесників, батьків, вчителів, старших людей): прагнення до домінування, товариськість, толерантність. вияв поваги (на основі спостереження). Товариші учня.

4.4. Стосунки з оточуючими. Доброзичливі-недоброзичливі, відкриті-невідкриті

4.5. Статус учня в класі (групі): популярність, кількість друзів серед однокласників, ставлення до нього однокласників, авторитетність серед однокласників (на основі схеми спостереження та анкети).

4.6. Особливості навчальної діяльності. Ставлення до навчальної діяльності: вчасність. Ретельність та самостійність виконання домашніх завдань, зацікавленість певними предметами та ін.. (на основі анкети).

4.7. Життя учня поза школою. Хобі та позашкільна діяльність учня: відвідування гуртків, секцій, участь у громадському житті класу, школи, мікрорайону (на основі анкети).

4.8. Уявлення про майбутню професію, досягнення, мрії (на основі анкети).

Висновок про соціальну сферу та життя учня.

Висновки та рекомендації

1. Загальні висновки про вікові та індивідуальні особливості учня, прояв обдарованості, галузі розвитку. 1. Рекомендації щодо стимулювання особистісного розвитку обдарованого учня та вдосконалення його навчання та виховання.

2. Які проблеми виникають у учня у спілкуванні з батьками, вчителями, однолітками?

3. Шляхи оптимізації психологічної, соціально-психологічної, моральної та духовної ситуації розвитку учня.

Критерії оцінювання складеної характеристики:

1. Самостійність у складанні характеристики.

2. Висвітлення усіх аспектів схеми вивчення особистості обдарованого учня;

3. Наявність у характеристиці обдарованого учня прикладів, які ілюструють рівень вияву певної якості та обґрунтують висновки.

4. Структура характеристики (логічність та послідовність, відповідність запропонованому алгоритму, наявність додатків, анкет).

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Державний стандарт початкової освіти (затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87). Режим доступу: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/59891/
2. Додаток до листа Міністерства освіти і науки України від 01.07.2019 р. № 1/11-5966. Методичні рекомендації про викладання навчальних предметів у закладах загальної середньої освіти у 2019/2020 навчальному році. Режим доступу: <https://www.skhoollife.org.ua/list-ministerstva-osvity-i-nauky-ukrayiny-1-11-5966-vid-01-07-2019-shhodo-metodychnyh-rekomendatsij-pro-vykiadanna-navchalnyh-predmetiv-u-zakladah-zagalnoyi-serednoyi-osvity-u-2019-2020-navchalnomu-r/>
3. Закон України «Про освіту» // zakon.rada.gov.ua/go/2145-19. - 2017.
4. Карпенчук С. Теорія і методика виховання / С. Карпенчук. – К.: Вища школа, 1997. – 304 с.
5. Коберник Г. Індивідуалізація й диференціація навчання в початкових класах: теорія та методика / Г. Коберник – К. : Науковий світ, 2002. – 231 с.
6. Кодлюк Я. Дидактика початкової школи: практичний курс: навчально-методичний посібник / Я.Кодлюк. – Тернопіль: Астон. – 2013. – 160 с.
7. Кондрашова Л.В., Лаврентьєва О.О., Зеленкова Н.І. Методика організації виховної роботи в сучасній школі : навч. посіб. Кривий Ріг: КДПУ, 2008. 187 с.
8. Концепція Нової української школи (схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 988-р «Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року»; <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/konczepczyia.html>)
9. Корнієнко С. Орієнтовний план виховної роботи вчителя початкових класів: I семестр / С.Корнієнко.– Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2005. – 64 с.
10. Лозова В.І. Теоретичні основи виховання і навчання: навч. посібник для студентів пед. навч. закладів. 2-е вид., випр. і доп. Харків, 2002. 400 с.
11. Методичні рекомендації щодо оцінювання навчальних досягнень учнів першого класу (Додаток до наказу МОН України від 20.08.2018 № 924).
12. Методичні рекомендації щодо оцінювання навчальних досягнень учнів другого класу (Наказ МОН України від 27.08.2019 № 1154).
13. Навчальні програми для 1–4 класів загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням українською мовою / <http://old.mon.gov.ua>.
14. Навчально-методичний посібник «Нова українська школа: теорія і практика формування оцінювання у 1-2 класах закладів загальної середньої освіти» / Фідкевич О. Л., Бакуліна Н. В. – Київ: Генеза, 2019. – 64 с.
15. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / za zag. red. N. M. Bibik. – Київ: Літера ЛТД, 2019. – 208 с.

16. Нова українська школа: організація діяльності учнів початкових класів закладів загальної середньої освіти: навчально-методичний посібник / Кірик М. Ю., Данилова Л. І. – Львів: Світ, 2019. – 136 с.
17. НУШ. Типові освітні програми для закладу загальної середньої освіти. 1–2 класи / укл. Лотоцька А. – Харків : Ранок, 2019. – 192 с.
18. НУШ. Типові освітні програми для закладу загальної середньої освіти. 3–4 класи / укл. Лотоцька А. – Харків : Ранок, 2019. – 234 с.
19. Орієнтовне календарне планування та план виховної роботи. 1-й клас. Нова українська школа / Спеціальний випуск журналу "Початкове навчання та виховання": ВГ «Основа». – №19–21. – 2019. – 120 с.
20. Педагогіка: інформативний виклад / Рацул А., Довга Т. – К: Видавничий Дім «Слово», 2016. – 344 с.
21. Педагогічна практика "Пробні уроки" навч.-метод. посіб. / [І.С. Руснак, М.Г. Іванчук, Т.Д. Федірчик та ін.]; Чернів. нац. ун-т ім. Ю.Федьковича. Чернівці, 2006. 159 с.
22. Педагогічна практика [Текст] / МОН молодь спорту України, Уманський ДПУ імені Павла Тичини ; уклад. М. Т. Мартинюк, О. В. Гнатюк, Т. Л. Годованюк, Н. М. Стеценко. – Вид. 3-тє, переробл. та допов. – Умань : Жовтий О. О., 2013. – 181 с.
23. Планування виховної роботи. Початкова школа / С. Савченко, В. Орлова, Н. Гладка та ін. ; [упоряд.: М. Пристінська, І. Стратілат]. – К. : ВД "Перше вересня", 2015. – 79 с.
24. Професійний стандарт «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти». Наказ Міністерства соціальної політики №1143 від 10.08.2018.
25. Савченко О. Дидактика початкової школи / О. Савченко. – К., 1999. – 422 с.
26. Савченко О. Підготовка студентів до роботи з учнями 6-річного віку / О. Савченко, В. Олійник, С. Коробко, Н. Бібік. – К., 1990.
27. Савченко О. Сучасний урок у початкових класах / О. Савченко. – К.: „Магістр-S”, 1997. – С. 172–253.
28. Типові освітні програми для 1-2 класів НУШ. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О. Я. 1-2 клас. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Шияна Р. Б. 1-2 клас (Наказ Міністерства освіти і науки України від 08.10.2019 року № 1272).
[Режимдоступу: https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2019/11/1-2-dodatki.pdf](https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2019/11/1-2-dodatki.pdf)
29. Типові освітні програми для 3-4 класів НУШ. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О. Я. 3-4 клас. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Шияна Р. Б. 3-4 клас (Наказ Міністерства освіти і науки України від 08.10.2019 року № 1273).
[Режимдоступу: https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2019/11/3-4-dodatki.pdf](https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2019/11/3-4-dodatki.pdf)
30. Шість цеглинок в освітньому просторі школи. Методичний посібник / Упорядник О. Рома. – The LEGO Foundation, 2018. – 32 с.

31. Шулдик В. І., Шулдик Г. О. Педагогічна практика [Текст] : навч.- метод. посібник / [рец. О. Г. Ярошенко, А. В. Степанюк, Н. В. Чудаєва]. – (Вид. 2-ге, змінене й доповнене). – Умань : Жовтий О. О., 2013. – 162, [1] с.

Інформаційні ресурси

1. <http://nus.org.ua>
2. <https://mon.gov.ua>
3. www.education.gov.ua
4. <http://old.mon.gov.ua>
5. <https://pedpresa.ua>
6. <http://www.lib.ua-ru.net>
7. <http://teacher.at.ua>
8. www.nbu.gov.ua
9. <http://ebk.net.ua>
10. <http://ua.textreferat.com>
11. <http://ostriv.in.ua>
12. <http://www.uroki.net>